

DANSK KRONIK.

Lovforslag om ændring af straffeloven og retsplejeloven.

I statsministerens tale ved folketingets åbning den 4. oktober 1960 oplystes, at der i indeværende folketingsår på grundlag af straffelovskommissionens betænkninger vil blive fremsat forslag til lov om ændringer i borgerlig straffelov, navnlig vedrørende lovens regler om ungdomsfængsel og betingede domme, og at der i forbindelse hermed vil blive fremsat forslag til en række mindre ændringer i retsplejelovens regler vedrørende strafferetsplejen.

Straffelovråd og nordisk strafferetskomité.

Straffelovskommissionen, der blev nedsat i februar 1950, er blevet afløst af et permanent råd, *straffelovrådet*.

Straffelovskommissionen, der ved sin ophævelse bestod af 10 medlemmer, havde som opgave „inden for de områder af straffelovgivningen, som justitsministeren — eventuelt efter forslag fra kommissionen — overdrager denne til behandling, at overveje og fremsætte forslag til ændringer af den gældende lovgivning.“

Straffelovrådet er tillagt et vidererækkende arbejdsområde og har fået et mere begrænset medlemstal end straffelovskommissionen.

Rådet, der er nedsat ved justitsministeriets skrivelse af 3. oktober 1960, består af folketingets ombudsmand, professor, dr. jur. *Stephan Hurwitz*, formand, professor, dr. jur. *Knud Waaben*, næstformand, præsident for Østre landsret *Erik Andersen* og rigsadvokat *H. Olafsson*. Fg. fuldmægtig i justitsministeriet *L. Nordskov Nielsen* er beskikket til at varetage hvervet som rådets sekretær.

Det påhviler rådet 1) efter justitsministeriets anmodning at afgive indstilling om strafferetlige lovgivningsspørgsmål og principielle spørgsmål vedrørende fastsættelsen af administrative bestemmelser af strafferetlig karakter og den praktiske gennemførelse af kriminalpolitiske foranstaltninger og 2) efter justitsministeriets nærmere bestemmelse at medvirke i det internationale strafferetlige samarbejde, herunder navnlig det nordiske strafferetlige lovsamarbejde.

I henhold til en beslutning på det nordiske justitsministtermøde i 1960 skal der nedsættes en *nordisk strafferetskomité*, som efter justitsministrenes nærmere bestemmelse skal behandle spørgsmål vedrørende ensartet nordisk lovgivning på strafferettens område og drøfte andre kriminalpolitiske spørgsmål af principiel karakter og fællesnordisk interesse.

Komitéen skal bestå af et medlem fra hvert af landene, men det er forudsat, at der i komitéens møder vil kunne deltage andre sagkyndige end komitéens medlemmer.

Professor, dr. jur. *Knud Waaben* er udpeget som dansk repræsentant i komitéen. Fra finsk og svensk side er udpeget henholdsvis lagstiftningsråd *Östen Elfving* og lagbyråchef *Bengt Hult*. Den norske repræsentant er endnu ikke udnævnt.

Kriminalforsorgsudvalg.

Ved skrivelse af 9. september 1960 har justitsministeriet nedsat et udvalg til overvejelse af 1) en revision af den gældende anordning af 21. februar 1933 om personundersøgelser og tilsyn med betinget dømte m. v., 2) hvilke praktiske foranstaltninger der bør iværksættes med henblik på en effektivisering af kriminalforsorgen for de ikke-anstalts-anbragte kriminelle (betinget dømte, tiltalefritagne og benådede, prøveløsladte samt prøvedskrevne fra psykopatforvaring m. v.); der sigtes herved navnlig til problemer vedrørende tilsynenes effektivitet, optagelseshjem, ungdomspensioner, alkoholistbehandling og psykiatrisk behandling, 3) mulighederne for iværksættelse af forsorgsmæssige foranstaltninger i forbindelse med meddelelse af de i straffelovens § 199 omhandlede pålæg til prostituerede kvinder om at søge lovligt erhverv.

Kontorchef i justitsministeriet *Niels Madsen* er beskikket som formand for udvalget og fuldmægtig i justitsministeriet *F. Weber* som sekretær. Iøvrigt består udvalget af repræsentanter for anklagemyndigheden, domstolene, politiet, fængselsvæsenet, Dansk forsorgsselskab og socialministeriet.

Brugstyverier af motorkøretøjer.

I august 1960 stillede et medlem af folketinget spørgsmål til justitsministeren om, hvorvidt denne overvejede og forberedte en skærpelse af straffebestemmelserne vedrørende brugstyverier af motorkøretøjer. Justitsministeren refererede i sit svar de oplysninger og den bedømmelse af spørgsmålet, som indeholdes i straffelovskommissionens betænkning om ungdomskriminaliteten, kap. VII, og oplyste yderligere, at der i 1959 (i København) er sket en stigning i antallet af brugstyverier af biler og knallerter på henholdsvis 10 og 19 %, medens der for motorcykler er sket et fald på 5 %. Ministeren oplyste videre, at nogle måneder i 1960 viste en ret betydelig stigning, men at dette begrænsede materiale dog ikke i sig selv kunne begrunde en anden helhedsvurdering af udviklingen end den, straffelovskommissionen havde anlagt. Endelig udtalte ministeren, at justitsministeriet arbejder på et lovforslag til ændring af straffeloven, og at dette forslag bl. a. omfatter en ændring af § 293 om brugstyveri; det overvejes at foreslå fængselsstraf, der nu kun er hjemlet i en bestemmelse om strafforhøjelse, optaget i den normale strafferamme.

Politiets årsberetning for 1959.

I beretningen oplyses, at 119.813 straffelovsovertrædelser i 1959 blev anmeldt til politiet eller på anden måde kom til politiets kundskab. For 1957 og 1958 var de tilsvarende tal henholdsvis 117.500 og 115.600. Denne stigning vedrører overvejende tyverier (andre tyverier end indbrudstyverier). Antallet af anmeldte drab var 40 (1957: 60, 1958: 54).

Antallet af sigtede (for straffelovsovertrædelser) angives til 27.323 (1957: 28.935, 1958: 27.972); her er således tale om en mindre nedgang.

Antallet af tiltalte efter straffelovens § 16, stk. 1 (bil- eller motorcykelkørsel i spirituspåvirket tilstand) er steget til 2.899 (1956: 2.824, 1957: 2.827 og 1958: 2.532). Trods de seneste års meget betydelige forøgelse af motorparken ligger tallet således ikke nævneværdigt over tallene for 1956 og 1957.

Stigningen i antallet af ikendte bøder (straffelovs- og særlovsovertrædelser) er fortsat. Tallet for 1959 er 188.595 (1957: 175.316, 1958: 180.750). Det samlede bødebeløb var på knapt 16 mill. kr.

Beretning om fængselsvæsenet i Danmark 1956 og 1957.

Om belægget (mænd) i fængselsvæsenets anstalter ved udgangen af 1957 indeholder beretningen følgende oplysninger:

Statsfængslerne (bortset fra ungdomsfængsel)	1.095
Ungdomsfængslerne	225
Psykopatfængslet	39
Arbejdshus	185
Sikkerhedsforvaring	26
Psykopatforvaring	378
Helbredelsesanstalten for drankere	9

I løbet af 1957 har der i *arresthusene* (og Københavns fængsler) været indsat 3.808 mænd til afsoning af hæftestraf, 1.787 mænd til afsoning af (korte) fængselsstraffe og 4.283 mænd til afsoning af bødeforvandlingsstraf. Arresthusenes daglige gennemsnitlige fangebelæg har været 1.353, men dette tal omfatter også bl. a. anholdte og varefængslede.

Årsberetningen indeholder en række oplysninger af kriminologisk interesse: kriminel fortid, aldersfordeling, fødsel i og uden for ægteskab, familieforhold, opvækstforhold, uddannelse, alkoholvaner, psykiatriske oplysninger, recidiv m. v.

Socialforskningsinstituttet.

Som instituttets første publikation foreligger nu „Langvarigt forsorgsunderstøttede“, et omfattende værk på 567 sider.

Undersøgelsen påbegyndtes i 1945 og er færdiggjort af instituttet.

Dele af undersøgelsen har tidligere været offentliggjort, jfr. således *Karl Teilmann*, Socialmedicinske undersøgelser over legemlige lidelser og offentlig hjælp (1954) og *Hennig Friis*, Foreløbig redegørelse over nogle resultater af socialministeriets forsorgsundersøgelse (Socialt Tidsskrift 1954, nr. 5—6).

Undersøgelsen, der angår 1.035 kommunehjælpsmodtagere, heraf 432 mænd og 603 kvinder, omfatter en beskrivelse af de grundlæggende træk ved klientellet, en undersøgelse af transgårsagerne (legem-

lige sygdomme, psykiske lidelser og sociale årsager), en efterundersøgelse og en redegørelse for mulighederne for de forsorgsunderstøttedes revalidering.

Fra et kriminalistisk synspunkt knytter den største interesse sig til bogens bilag 3 (p. 387—426): *P.-H. Kühl*, Socialpsykologisk undersøgelse af kriminalitet og offentlig forsorg. Denne undersøgelse er begrænset til materialets 432 mænd; af disse var 38 % inden den 31. marts 1945 idømt fængselsstraffe, betinget eller ubetinget (for kvindernes vedkommende var den tilsvarende pct. 3). Undersøgelsen viser bl. a., at over halvdelen af de straffede havde begået lovovertrædelserne, inden de kom under forsorg. Af karakteristiske forløb nævner forfatteren: Unge ugifte mænd, der straffes for en lovovertrædelse og ikke recidiverer, men iøvrigt har svært ved at klare sig; mænd, der i moden alder i forbindelse med ægteskab, forsørgerbyrder og varig forsorg fortsætter eller påbegynder en kriminel løbebane med gentagne tilbagefald; de, der tidligt har søgt offentlig hjælp, har en relativt ringe strafbelastning.

Som en konklusion udtaler forfatteren, at det ikke er udelukket, „at en aktuel forsorgssituation i en række tilfælde fører til kriminalitet, men snarere er det hele den sociale position, der knytter sig til de langvarige kommunehjælpsklienter, der er medvirkende årsag til lovovertrædelser. Omvendt har derimod kriminalitet og straf kun i begrænset omfang været egentlig årsag til varig offentlig forsorg.“

Endvidere har instituttet afgivet en beretning om sin virksomhed indtil 31. marts 1960. Det oplyses, at instituttet har udarbejdet et forskningsprogram vedrørende børne- og ungdomsforsorgen, hvori der sondres mellem følgende tre forskningsområder: a) de forebyggende foranstaltninger under ét, b) den behandlede børne- og ungdomsforsorg og c) området vedrørende tilsyn m. v. med børn og unge. Programmet konkluderer i forslag om igangsættelse af en række undersøgelser i årene 1960, 1961 og 1962. — Desuden gives oplysninger om instituttets deltagelse i den nordiske undersøgelse af ungdommens alkoholvaner, en undersøgelse, der iværksættes på initiativ af det fællesnordiske nævn for teoretisk alkoholforskning.

Alkoholkommissionens afsluttende betænkning.

Den af handelsministeriet i 1947 nedsatte kommission angående alkoholspørgsmålet har afgivet sin 4. og afsluttende betænkning. Medens kommissionens 1. betænkning (1949) angik et specielt beværterretlig spørgsmål, har de 3 senere betænkninger alle frembudt en ikke ubetydelig strafferetlig interesse: betænkningen af 1951 om trafik og alkohol, betænkningen af 1954, der ligger til grund for beværterlov nr. 207 af 7. juni 1958, og nu betænkningen af 1960, der „som helhed (sigter) på at belyse ædruelighedstilstanden i Danmark for at skabe klarhed over, hvorvidt de fra offentlig eller privat side truffene foranstaltninger til at befæste og fremme ædrueligheden har været fyldest-

gørende“. Denne betænkning kan betragtes som et afrundende supplement til dels kommissionens tidligere betænkninger, dels de af det såkaldte anstaltsudvalg under socialministeriet afgivne betænkninger, der tidligere er omtalt her i kronikken.

Betænkningen er en meget værdifuld materialesamling. Fra et kriminalistisk synspunkt knytter der sig størst interesse til afsnit 4 om alkoholforbrugets samfundsmæssige virkninger, afsnit 5: kontorchef *C. Fl. Stenstrups* statistiske undersøgelse vedrørende anholdelser af berusede personer i 1949—50, afsnit 6: overlæge, dr. med. *Johs. Nørvijs* afhandling om alkoholmisbruget, dets opståen og dets følger, samt afsnit 7, der indeholder en både omfattende og vægtig afhandling af docent, dr. jur. *Karl O. Christiansen* „Om alkoholmisbrug og kriminalitet“; denne afhandling på ca. 65 sider giver en fortræffelig oversigt over de her i landet foretagne undersøgelser — og visse udenlandske undersøgelser — vedrørende sammenhængen mellem kriminalitet og alkoholmisbrug og forfatterens egen velafbalancerede vurdering af dette materiale.

Kommissionens konklusion (p. 208 ff) af det samlede materiale er, at der efter de socialstatistiske oplysninger ikke er sikre tegn på, at alkoholmisbrug forekommer i større udstrækning end før, og at den forbrugsstigning med hensyn til alkohol, som er indtrådt i efterkrigsårene (ca. 35 % i forhold til førkrigsårene) antagelig må fortolkes som et velstandsfænomen. Kommissionen vil dog ikke (p. 209) dermed tilkendegive, „at ædruelighedstilstanden er så tilfredsstillende, at det ikke skulle være praktisk muligt at nå videre“.

Betænkningen munder ikke ud i radikale reformforslag. Man har drøftet, om det burde overdrages et særligt organ inden for statsadministrationen rammer at indhente oplysninger om ædruelighedstilstanden og iværksætte undersøgelser af forbrugsforholdene for på grundlag heraf at fremsætte forslag til ædruelighedsfremmende foranstaltninger. Udgangspunktet for disse drøftelser har været det norske „Statens Edruelighetsråd“ og det islandske ædruelighedsråd. Kommissionsflertallet mener dog ikke, at der er tilstrækkelig anledning til at indføre et sådant råd i Danmark. Der henvises herved til den organisation af alkoholistforsorgen, der er gennemført på grundlag af anstaltsudvalgets betænkning, og som — modsat de øvrige nordiske landes ordning — ikke bygger på særlige lokale ædruelighedsnævn, på hvilke et ædruelighedsråd kunne være en naturlig overbygning, men på de almindelige sociale udvalg. Endvidere henvises til, at de forskningsmæssige opgaver naturligst placeres hos socialforskningsinstituttet. Under hensyn hertil ville et eventuelt råds opgave blive indskrænket så væsentligt, at det efter kommissionsflertallets opfattelse vil være enklere og billigere at overdrage det til indenrigsministeriets konsulent i ædruelighedssager at være rådgivende instans.

L. Nordskov Nielsen.

FINSK KRÖNIKA

Sedan år 1958 har i denna tidskrifts spalter ej publicerats några uppgifter rörande finskt rättsliv. Orsaken härtill har åtminstone delvis varit den, att det varken på lagstiftningens eller rättstillämpningens område inträffat något sådant, som kunde anses väcka intresse även utanför Finlands gränser.

I slutet av år 1958 tillsatte statsrådet en kommitté för att granska nödvärnsrätten och därmed sammanhängande stadganden. Till dess ordförande kallades professor *Brynolf Honkasalo* och till medlemmar överpolischefen, regeringsrådet *Fjalur Jarva* och regeringsrådet *Olavi Merimaa*. Kommitten, som till sin sekreterare kallade vicehäradshövding *Martti Setälä*, färdigställde under försommaren detta år förslag till flera regeringspropositioner.

Då det varit en aning oklart, huruvida anställd vid gränsbevaknings- och tullväsendet har samma nödvärnsrätt som polismyndighet, ifall någon med våld eller hot om våld sätter sig till motstånd mot honom, då han fullgör tjänsteåligganden, har därom intagits stadganden i lagarna om gränsbevaknings- och tullväsendet. Strafflagen 3 kap. 8a §, vari ingår stadganden om dylik nödvärnsrätt, har föreslagits erhålla följande lydelse:

»Sätter sig någon med våld eller hot om våld emot polismyndighet i tjänsteutövning eller söker någon på annat sätt förhindra polismyndighet att fullgöra sin uppgift, har polismyndigheten rätt att bruka sådant våld, som är nödvändigt för tjänsteåtgärdens fullgörande. Ej må polismyndighet i dylikt fall bruka uppenbart större våld, än vad som kan anses försvarligt med hänsyn till lägets och motståndets farlighet och tjänsteåtgärdens art.

Bör motsåndet anses som i 6 eller 7 §§ avsett orättmätigt angrepp, tillkommer polismyndighet nödvärnsrätt i stöd av sagda lagrum.

Samma rätt tillkommer jämväl den, som på begäran av polismyndighet är behjälplig vid utförande av tjänsteåtgärd«.

Straffmaximum för i strafflagen 16 kap. 1 § avsett motstånd mot tjänsteman föreslås av kommittén höjt till sex års tukthusstraff, ifall gärningsman i sitt motstånd fattat skjut- eller eggvapen eller annat livsfarligt föremål eller om omständigheterna annars äro synnerligen försvarande. Avsikten med denna höjning är framför allt att förebygga fattande av vapen, som fortfarande beklagligtvis är rätt vanligt vid sammanstötningar med ordningsmakten.

Kommittén föreslår också, att sakskador lidna av personer i polisens, gränbevaknings-, tull- och fångvårdsväsendets tjänst skall ersättas ur statsmedel, ifall de härrört sig av motstånd i samband med tjänsteutövning eller angrepp i hämnsyfte. Stadgandet om statens nämnda ersättningsskyldighet har i lagförslaget föreslagits erhålla följande lydelse:

»Har polis eller gränbevaknings-, tull- eller fångvårdstjänstemans beklädnad eller av honom medfört föremål eller fordon i hans bruk

skadats på den grund, att han rönt motstånd i sin tjänsteutövning eller att han på grund av tjänsteåtgärd utsatts för angrepp eller sagda egendom för skadegörelse, ersättes dylik skada ur statsmedel, såvitt ej annorstädes i lag är särskilt stadgat om ersättning i dylika fall.

Samma rätt till ersättning tillkommer jämväl den, som varit i 1 momentet avsedd tjänsteman behjälplig på dennes befallning, begäran eller i övriga i lag förutsatta fall.«

Poliser, liksom även tjänstemän inom övriga ovannämnda förvaltningsgrenar är enligt lag i sin egenskap av statliga tjänstemän eller befattningshavare berättigade till ersättning ur statsmedel för kroppsskada och sjukdom, som de ådragit sig i sin tjänst eller befattning. Då det ansetts riktigt att bevilja ersättning även åt person, som varit dessa tjänste- eller befattningshavare behjälplig, har kommittén uppgjort ett lagförslag rörande ersättning även åt dessa personer, vars 1 § har följande lydelse:

»Person, som på polismans eller tjänstemans vid gränsbevaknings-, tull- eller fångvårdsväsendet befallning, begäran eller i övriga i lag förutsatta fall varit denne behjälplig vid utförande av tjänsteåtgärd, och som härvid ådragit sig kroppsskada eller sjukdom eller vars tidigare sjukdom förvärrats, är berättigad till ersättning ur statsmedel. Har han omkommit, erlägges ersättning åt hans anhöriga.«

I den krönika, som publicerats i denna tidskrifts första häfte för år 1958, redogjordes för de rättsliga åtgärder, som *Mykles* böcker *Sangen om den røde rubin* och *Lasso kring fru Luna* föranlett i vårt land. Rättegångarna rörande vardera verket har nu slutförts. Svarandena har i vardera fallet ådömts böter och böckerna liksom även de oinbundna tryckarken har dömts att förstöras. Resultatet har således varit ett annat än i Norge.

En särskilt lidelsesfull pressdiskussion har den s.k. Barnmorskeinstitutetsaffären orsakat. Riksdagens statsutskottet hade i en skrivelse av den 12 maj 1959 till grundlagsutskottet meddelat, att det funnit de anmärkningar motiverade, vilka statsrevisorerna gjort i samband med barnmorskeinstitutets nybyggnadsföretag och därmed sammanhängande företeelser, varför statsutskottet hade funnit det vara dess plikt att i stöd av lagen om rätt för riksdagen att granska lagenligheten av medlemmarnas av statsrådet och justitiekanslerns ämbetsåtgärder göra en i lagens 2 § 2 mom. avsedd anmärkning och översända handlingarna till grundlagsutskottet för behandling. Även justitiekanslersadjointen hade i skrivelse av 29.10.1959 fäst grundlagsutskottets uppmärksamhet vid detta ärende och ansett, att av de ministrar som handlagt barnmorskeinstitutets byggnadsärende Vilho Väyrynen, Aarre Simonsen och Urho Kiukas gjort sig skyldiga till oriktigt förfarande.

Grundlagsutskottet, som avkrävde alla de ministrar förklaring, vilka deltagit i handläggningen av sagda byggnadsärende, och hörde såsom sakkunniga bl. a. professorerna Bruno Salmiala, Brynolf Honkasalo och

Bo Palmgren samt juris doktorn Tauno Suontausta, avgav i ärendet till riksdagen ett betänkande, som utmynnar i följande utlåtande:

»att förra ministrarna Aarre Edvard Simonen och Vilho Ferdinand Väyrynen vid fattandet av beslut om entreprenadavtalet rörande de byggnadstekniska arbetena vid barnmorskeinstitutets nya byggnad och i anslutning därtill förfarit lagstridigt och att förre ministern Urho Johan Kiukas i frågan om samma entreprenadavtal likaså förfarit lagstridigt samt

att det lagstridiga förfarande Simonen, Väyrynen och Kiukas envar låtit komma sig till last, varit av den art, som i 7 § lagen den 25 november 1922 om riksdagens rät att granska lagenligheten av medlemmarnas av statsrådet och justitiekanslerns ämbetsåtgärder avses, men

att Simonen, Väyrynen och Kiukas i sin egenskap av ministrar icke i andra än i detta betänkande konstaterade avsenden gjort sig skyldiga till lagstridigt förfarande i den föreliggande frågan

och att förre statsministern Karl August Fagerholm samt förra ministrarna Mauno Nikolai Jussila, Martti Juhani Miettunen, Hannes Tiainen, Reino Henrik Oittinen, Hans Ensio Perttula, Toimi Aku Sumu och ministern Ahti Kalle Samuli Karjalainen i egenskap av dåvarande minister icke i samband med det föreliggande ärendet gjort sig skyldiga till lagstridigt förfarande«.

Riksdagen, som behandlade ärendet på basen av grundlagsutskottets förenämnda betänkande, beslöt, efter att ha hört de nämnda ministrarna, med stor röstövertukt att lämna ärendet till riksrättens prövning och avgörande. Riksdagens justitieombudsman utför inför riksrätten åtalet emot dessa ministrar på basen av grundlagsutskottets betänkande.

Riksrätten sammanträdde till sitt första sammanträde den 5 december 1960.

Brynolf Honkasalo.

NORSK KRONIKK

Behandling av unge lovbrøyttere.

Jarlsberg herredsrett ved sorenskriver Ludvig Munthe (som senere er avgått ved døden) behandlet i sommer en straffesak mot åtte arbeidsskolegutter som var satt under tiltale for å ha tatt del i mytteriet ved arbeidsskolens lukkede avdeling på Sem (se foran s. 75). De tiltalte ble funnet skyldig overensstemmende med tiltalbeslutningen, som dels gjaldt legemsbeskadigelse eller -fornærmelse, dels vold og ulovlig frihetsberøvelse overfor de to betjenter som ble overmannet. Retten fant det godtgjort at mytteriet var påtenkt på forhånd, for så vidt som det var snakket om det blant guttene i luffegården. Man

hadde imidlertid ikke i detalj drøftet selve utførelsen av planen. I et tilfelle som dette måtte de generalpreventive hensyn, etter rettens oppfatning, veie tungt. »Det må her både overfor tiltalte selv og likesinnet ungdom som det er grunn til å tro følger godt med i domstolenes straffereaksjoner, sterkt markeres at det de tiltalte her har gjort, er ikke alminnelige guttestreker, men noe langt alvorligere. Det gjelder for guttenes egen skyld å prøve å stoppe dem før de glir helt utfor stupet, og dette oppnår man etter rettens mening ikke ved av misforstått snillhet eller medlidenhet å gi dem en for lempelig straff.« — Retten fastsatte straffen for de to hovedmenn til fengsel i henholdsvis 1 år og 6 måneder og 1 år og 2 måneder. For 5 av de øvrige ble straffen satt til 10 måneder. Tiltalte nr. 8, som ikke hadde gjort seg skyldig i skadetilføyelse eller legemsfornærmelse og heller ikke i ulovlig frihetsberøvelse, ble dømt til fengsel i 6 måneder.

Et par av de tiltalte hadde fremholdt at det som fant sted den 8. februar, var ment som en demonstrasjon mot Berg arbeidsskole — ikke mot personalet, men mot selve »systemet«. Rømningen skulle være en torpedo under arken. Retten fant at dette kanskje kunne ha vært meningen (den skakkjörte mening ville retten si) for en av elevenes vedkommende, nemlig selve hovedmannen — han som hadde fått ideen og som slo ned de to betjentene. Men retten følte seg ikke overbevist om at det var motivet for de andre guttene, som for øvrig bare hadde vært en kort tid ved skolen. »Etter det som fremkom under saken føler retten seg overbevist om at arbeidsskolens vedkommende gjør det beste de kan for å gi elevene en oppdragende behandling, som vil kunne være dem til støtte og til nytte senere i livet. Men om guttene skal få udbytte av behandlingen og oppholdet på Berg, beror meget på dem selv. . . . For stor ettergivenhet eller »dulling« er ikke på sin plass og er alt annet enn gagnlig for disse unge mennesker. . . . Det synes mange ganger å måtte være fristende å gi opp og la guttene smake det annet alternativ som det blir tale om — fengsel. Men når arbeidsskolens ledelse er optimistisk og nødig vil gi opp håpet for tidlig, vitner det foruten om stor tålmodighet også om et ideelt syn på arbeidsskolens oppgave som fortjener honnør.« I tilknytning til dette moment fant retten det oppørtunt å anstille endel generelle betraktninger om behandling contra straff:

»Ikke straff, men behandling er det rette overfor den ungdom det her gjelder, er det blitt fremholdt. Hertil vil retten bemerke at det vel neppe er hverken riktig eller rasjonelt å betrakte alle de gutter som begår en lovovertredelse som pasient. Men dessuten forutsetter et slikt behandlingssystem at det står til disposisjon et særdeles stort antall velkvalifiserte psykiatikere eller psykologer, og her er det ikke nok med teoretiske kunnskaper, de personlige egenskaper har vel så meget å si. Når det gjelder det menneskelige sinn er det grunn til å vise den største varsomhet, så man ikke slipper til hvilkenksom helst psykologisk klodrian eller kvakksalver. Og da det vel er sikrest å regne med at det bare er et meget begrenset antall sjeleleger i topp-

klasse her til lands, ville man ved en slik utstrakt anvendelse av psykologisk behandling utsette de unge mennesker for et sjelekluss som vil kunne være dem mer til skade enn til gagn. Bl. a. risikerer man at de vil kunne finne støtte eller holdepunkter for den tendens som mange av dem, for ikke å si de fleste, har til å skyte skylden over på andre, samfunnet, miljøet, »systemet«, bare ikke på seg selv.»

Dommen mot Berg-mytteristene vakte stor oppsikt på grunn av de skarpe formuleringer, og førte til en lang avisdebatt om behandling og straff, om psykologi og »sjeleklussing«. — Professor Harald Schjelderup uttalte i et intervju med »Morgenbladet« (25/7) at vi ikke har nok av kvalifiserte psykologer, hvis vi skal behandle *alle* unge lovovertredere. Men det er jo ikke meningen. »Når sorenskriver Munthe protesterer mot at alle unge lovovertredere blir gjenstand for behandling istedenfor straff, da er jeg enig med ham. Jeg tror at vi i dag rolig kan innrømme at *misforstått* psykologi — og jeg understreker ordet *misforstått* — har gjort atskillig skade, f. eks. når det gjelder fri oppdragelse.« — I en kronikk i samme avis (30/7) reiste magister Erik Pierstorff spørsmålet: Hva er det egentlig sorenskriveren har sagt?, og han besvarte det med: »ikke svært meget. Han har sagt at dårlig psykologi er en fare for de mennesker som utsettes for den og dermed for samfunnet. Hvem kan være uenig i dette?« Etter Pierstorffs mening var »klodrian — sakens« springende punkt: ikke sorenskriverens nokså banale utsagn, men den reaksjon det vakte.

Av de mange innlegg som debatten rommet, skal her bare nevnes at »Norges Kvinner« behandlet saken under titelen »Unge lovbrøyttere. Mytteriet på Berg skole. En utfordring til psykologene« (29/7). I artikkelen heter det bl.a.: »La dem smake den »nihalede katt«, få korporlig juling, selv føle noe av den smerte og de sår de ikke betenker seg på å gi dem som bare gjør sitt beste for å hjelpe dem.«

Varetektsfengsel.

I løpet av kort tid har det i Stortinget to ganger vært reist spørsmål om de lovregler man har og den praksis man følger når det gjelder fengsling av siktede. Representanten Helge Seip pekte i et spørsmål til justisministeren på at man bruker varetektsfengsling i et meget betydelig omfang, se foran s. 241. — 2. november i år måtte justisministeren svare på et spørsmål fra representanten Otto Lyng om et tilfelle der politiet øyeblikkelig hadde løslatt en ung drosjeraner og *unnlatt* å be om rettens samtykke til fengsling. Justisministeren uttalte i sitt svar at det var hans inntrykk — og påtalemyndighetens inntrykk — at de gjeldende regler stort sett hadde virket bra. Likevel var departementet kommet til — ikke minst i lys av den sak representanten Lyng hadde omtalt — at det var grunn til å ta reglene opp til kritisk gjennomsyn. »Når en person med skjellig grunn mistenkes for drap, ran eller en annen særlig grov forbrytelse, bør det antagelig være grunn til å holde ham i varetekt selv om saken en sjelden gang skulle

ligge slik an at det ikke er særlig fare for at han vil søke å unndra seg straff eller ødelegge bevis.«

Fingeravtrykk.

I en og samme gate i Oslo har det skjedd to sadistiske seksualattentater som ennå er uopplært. I et av tilfellene har man et fingeravtrykk å støtte seg til som kan være overfallsmannens. Dette har ført til at politiet i Oslo har gått til et skritt som er enestående i norsk kriminalhistorie: en stab av etterforskere har tatt fatt på å oppsøke alle hjem i det område som grenser opp til »overfallsgaten«, og har der bedt om å få alle voksne menns fingeravtrykk. Kriminalsjefen i Oslo nevnte under en pressekonferanse at politiet ikke hadde noen rett til å kreve folks fingeravtrykk uten at de med skjellig grunn er mistenkt for en forbrytelse. Men politiet kunne be om å få fingeravtrykk. Kriminalsjefen understreket at ingen fingeravtrykk ville bli oppbevart og registrert av politiet — uten det ene man søker etter. Alle kort vil bli returnert til dem som ønsker det, eller makulert øyeblikkelig.

Adgangen til å avbryte svangerskap.

Etter en lang debatt om saken ble Justiskomiteens innstilling (se s. 244) vedtatt såvel i Odelstinget som i Lagtinget.

Dødsstraff.

Norsk Gallup Institutt A/S har foretatt en undersøkelse om hvordan folk stiller seg til spørsmålet om å anvende dødsstraff. 15 % fant å kunne godta dødsstraff, 70 % var motstandere av denne strafform og 15 % visste ikke hvordan de ville stille seg til spørsmålet. Motstanden mot dødsstraff var større hos kvinner enn hos menn, og større hos eldre personer enn hos yngre. De som var for dødsstraff argumenterte bl. a. med at denne strafform var »til skrekk og advarsel for andre, til ettertanke« (45 %), at forbryterne ble uskadeliggjort (16 %) og at »liv skal tas med liv« (15 %). På spørsmålet om hvilke forbrytelser som burde straffes med døden, fikk kategorien »mord« 44 % av svarene og »voldtekt med døden til følge« 30 %.

Luftfartslov.

I en proposisjon til lov om luftfart (Ot.prp. nr. 52-1959/60) har Justisdepartementet foreslått at luftfartsloven på samme måte som motorvognloven bør inneholde en promillegrense, som imidlertid bør settes lavere enn den motorvognloven stiller opp. Departementet uttalte at det nok kan være betenkelig å operere med en annen promillegrense i luftfartsloven enn den som motorvognloven har og som er vel innarbeidet i praksis. Men departementet fant at en lavere grense i luften enn på landjorden var reelt begrunnet og foreslo den satt til 0.4 promille, jfr. lovutkastets § 71.

Justiskomiteen har sluttet seg til departementets forslag. Komiteen

fremholder at det må stilles minst like strenge krav til fører av luftfartøy som til fører av motorvogn. Komiteen foreslår at flysertifikatet skal inndras for minst ett år dersom innehaveren straffes for å ha gjort tjeneste i beruset tilstand. Er han tidligere straffet for dette de siste fem år, skal sertifikatet — etter Justiskomiteens innstilling — tilbakekalles for alltid.

Trafikksaker.

Med utgangspunkt i en sak hvor Høyesterett hadde satt opp boten fra kr. 100 til kr. 1.500 for et tilfelle av hensynsløs kjøring, har Riksadvokaten i et rundskriv av 14. mai 1960 bedt om at påtalemyndighetens embetsmenn er oppmerksom på at en viss skjerpelse av de normer for bøtStraff som for tiden er innarbeidet ved de fleste politikamre, synes å være påkrevd.

Parkeringsbøter.

Etter innføringen av parkometre har tallet på parkeringsbøter steget sterkt i hovedstaden. Formannskapet i Oslo har oversendt et forslag til departementet om at det ved lovendring må bli åpnet adgang til å innkreve gebyr istedenfor bot ved overtredelse av parkometerforskriftene.

Psykiatriske erklæringer.

En 80 år gammel mann var blitt tiltalt for drap som han benektet å ha utført. Det ble foretatt judisiell observasjon av ham, og de sakkyn-dige konkluderte med at han led av varig svekkede sjelsevner og at det av den grunn var fare for gjentagelse av straffbare handlinger. — Han ble frifunnet for drapstiltalen ved Gulating lagmannsrett. Flere aviser tok denne saken opp til drøftelse og fant det naturlig å spørre hvilken rett de sakkyn-dige leger hadde til å felle en forhåndsdom: å uttale seg om faren for gjentagelse, før det var godtgjort at vedkom-mende virkelig hadde begått den handling han var tiltalt for. Dette spørsmål ble også reist i en artikkel av lege Arne Engelsen (i Tids-skriftet for Den norske lægeforening nr. 13/14 1960), som fremhevet at dette ikke var en engangsforeteelse. Tvertimot er det, hevdet han, blitt vanlig praksis i norsk rett at slike erklæringer foreligger *for* skyldspørsmålet i det hele tatt er blitt avgjort. »Hvis en tiltalt er uskyldig og blir frifunnet, er det ingen unnskyldning for at mannen likevel skal være stemplet offentlig som mentalt mindreverdige. Og enn verre blir forholdet når det *for* skyldspørsmålet er avgjort, mens en tiltalt ennå etter norsk lov *skal* betraktes som ikke skyldig, blir uttalt at det er fare for »gjentagelse« av straffbare handlinger. Hvorledes kan man *gjenta* noe man ikke har gjort?»

I endel saker som senere har vært oppe for retten, har de sakkyn-dige bedt om å få vente med å uttale seg om faren for nye forgåelser fra tiltaltes side til skyldspørsmålet er blitt avgjort.

Privatlivets fred.

Et ukeblad inneholdt i tilknytning til en reportasje om etterforskning i en drapssak et oppsett, »Bygda dømte meg«, hvor det var inntatt et fotografi av en ung mann med opplysning om hans navn og personlige forhold. Han anla sak mot ukebladet med påstand om straff, erstatning, oppreisning m. v. i anledning av overtredelse av straffelovens § 390 om privatlivets fred og lov om rett til fotografier § 11 jfr. § 6. Ved byrettens dom ble ukebladet frifunnet. Dommen ble opprettholdt i Høyesterett som var enig med byretten i at spørsmålet om en offentlig meddelelse om personlige eller huslige forhold innebærer en krenkelse av privatlivets fred, måtte avgjøres etter en konkret vurdering: om meddelelsen etter den måte den var fremkommet på og etter omstendighetene for øvrig måtte karakteriseres som utilbørlig eller uforsvarlig. Den reportasje som saken gjaldt hadde etter rettens mening en tendens og et formål som var av positiv og rosverdig art, idet den ville revaske vedkommende for den dom bygdesamfunnet hadde felt over ham. Dette måtte veie opp mulig anstøt som enkelte isolerte uttrykk hadde kunnet vekke hos ham. Det avgjørende i forhold til strl. § 390 måtte etter rettens oppfatning være helhetsinntrykket — ikke en vurdering av de anvendte ord eller uttrykk slik de fremtrer løsrevet fra sammenhengen.

Av straffens historie.

I anledning av 650 års jubileet for Vardøhus festning har Generalinspektøren for kystartilleriet sendt ut et innholdsrikt jubileumsskrift (»Vardøhus festning 650 år«). Skriftet inneholder en meget interessant redegjørelse for hekseprosessene i Finnmark (»Til ild og bål«, skrevet av forfatterinnen Kirsten Bergh), og en instruktiv artikkel »Straff, Vardøhus slaveri«.

Personalia.

Dosent Nils Christie er blitt kreert dr. philos. for sin avhandling »Unge norske lovovertridere«.

Direktør for Ila sikringsanstalt Helge Gleditsch avgikk ved døden i september i år. I statsråd 18. november 1960 ble direktøren for Arbeidsskolen for unge lovbrytere, Bergsvein Hov, som har pedagogisk og psykologisk utdanning, utnevnt til ny direktør for sikringsanstalten.

Helge Røstad.